

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 168, GOD. XI, BEOGRAD, UTORAK, 23. FEBRUAR 2016.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 15. marta

MIXER

Piše: Adriana Zaharijević

ZAJEDNICA I RADIKALNA LJUDSKOST

Ne znam kako vi, ali ja i danas, čak i kad u sebi izgovorim reč „Kosovo“, čujem kako njome odzvanja glas koji nije moj: njom vibrira jedna tuđa tonalnost, jedan tuđi grcaj, neka tuđa muka. Tuđa, a opet svima, čini mi se, dobro znana. Tuđa, a opet užljebljena u tu reč kao sâmo njeno srce. To „Kosovo“, koje je nekako u isto vreme postalo poznato i kao „srce Srbije“ – te tako odzvanja u ovim tonovima i s fasada raznih čestitih gradova koji bi se, možda s pravom, pre mogli nazvati srcima Srbije – odjeknuo je u februaru 2008. godine s velike, na brzu ruku naštelovane bine u Beogradu, u sledećem nizu: „Šta je Kosovo? Gde je Kosovo? Čije je Kosovo? Ima li nekog među nama ko nije sa Kosova? Ima li nekog među nama ko misli da Kosovo nije njegovo? Kosovo, to je prvo ime Srbije! Kosovo pripada Srbiji! Kosovo pripada srpskom narodu! Tako je odvajkada i tako će vazda i biti!“ Od tada, kada smo simultano bili „poštovani građani Srbije i Srbija“, baš kao što smo, uzgred, i Ustavom Srbi i drugi građani Srbije, reč „Kosovo“ počinje tako neobično da treperi kad god se izgovori, ma i s najvećom ozbiljnošću.

Tada ju je izgovorio premijer Srbije, suočen ne samo s beogradskim masama kojima je korene olako izmestio na Kosovo bez Metohije, nego i sa samoopredeljenim strukturama države(*) Kosovo koje su pobile argument o istorijskom pravu Srbije na svoj dragoceni posed, kao i s međunarodnim strukturama koje su to podržale, a kojima se ogorčeni premijer, moguće je, tada jedino i obraćao. Nije, međutim, taj prpošni ton tema ovog teksta, ma koliko da (neprestano, neprijatno) odzvanja ovom reči. Iz tog niza retoričkih pitanja, ponovljenih i ponavljanih toliko puta, iskrsava jedno važno pitanje. Da li se u ovim besomućnim ponavljanjima, o *slučaju zemlje K.* (citiram Gezima Krasnićija) ikada mislilo u kontekstu *zajednice* ljudi, umesto u kontestu teritorije i narušene dominacije na njoj? Da li je između Beograda i Prištine, ta dva simbolička srca Srbije, ikada bila načinjena zajednica koja se nije zasnivala na teritorijalnosti, krvi i deljenom sećanju, zajednica koja se nije određivala na temelju vlastitog ekskluzivnog prava poseda nad njima? U onome što sledi želim da se osvrnem na jednu takvu alternativnu zajednicu. Ženska mirovna koalicija nastala između mreže Žena u crnom i Mreže žena Kosova predstavlja utopijski političku zajednicu, vođenu logikom koja se suprotstavlja logici poseda i ekskluzivističkoj logici pripadnosti ovom ili onom narodu. Ona nam se nudi kao dragocen primer za promišljanje zajed-

nica koje nisu ni organske i simboličke poput „našeg naroda“ (kojem pripada vekovno pravo poseda), ni artificijelne i simboličke poput „međunarodne zajednice“ (koja na različite načine interferira u polje sprovođenja tog prava). Kontekst u kojem se ova zajednica pojavljuje – kontekst ambivalentne, podeljene, razdelovljene države i dugo tinjajućeg rata, i prožetost prisustvom obe pomenete „zajednice“ – otvara različite dimenzije njene alternativnosti. Na neki drugi način, ona rečito govori i dimenzijama njene utopičnosti.

KOSOVO IZ BEOGRADA, NA DRUGAČIJI NAČIN

U procesu dezintegracije zajedničke države, Beograd je za mnoge postao strašni toponim, sinonim za središte proizvodnje razaranja i rasposedovanosti, i za manipulisanje predstavama o životima koji ugrožavaju, i stoga su legitimo usmrtni. Reč je, i nipošto usamljen, iskaz Škeljzena Malićija iz 1999. godine: „Ja se danas stidim Beograda i imam osećaj da moja noga tamo neće kročiti, dok se ne bude dobro dekontaminirao. Jasno je dakle da se nisu mogli tako lako dogoditi i Vukovar, i Sarajevo, i Srebrenica, a sada i Kosovo, a da *slobodarski i liberalni Beograd kruga dvojke može da spava čiste savesti*“.

Postojanje drugačijeg govora iz Beograda – govora koji ne sakralizuje teritorije, ne opravdava uništavanje i proterivanje ljudi, ne zataškava silovanja i mučenje – koji, naprotiv, o njima javno svedoči i zbog njih javno žali, bilo je iznimno važno. Ta re-

Fotografije u broju: Grac, decembar 2015. foto I. Javorški ©

verzna i radikalno politička govorna pozicija – u Beogradu odveć često proskribovana kao „ustaška“, „balijska“, „šiptarska“, „strana“, „plaćenička“, ali i „kurvinska“, „pederska“, dakle, strana i bezočna na druge načine – nije, međutim, radikalna samo u Beogradu, niti je radikalna samo za one koji izvana svedoče porukama oprečnim zvaničnom Beogradu. Okupiranje centralnih prostora javnosti, trgova, istih onih sa kojih su poslate nebrojene političke poruke, u crno odevena tela bez glasa koja se pomažu jednostavnim, disruptivnim pisanim rečima – poput „Albanke su naše sestre“, „Ljubenić – Lubeniqë“, „Pamtimo“ – pretvaraju vidljivo i nedozvoljeno žaljenje u samu alternativu suverenoj govornoj poziciji koja ima moć da definiše političko i da ga posredstvom rata ili institucionalnim nasiljem sprovodi u delo. Reč je o politici koja nagoni na pitanje, koje postavlja At-

MIXER
Adriana Zaharijević: Zajednica i radikalna ljudskost

CEMENT
Saša Ćirić: Nostalgija i groteska

ARMATURA
Danilo Šarenac: Nasilje i analogije. Srpsko-albanski odnosi 1912-1918
Melita Randelović: Nastavnik i rodna neravnopravnost u školama

VREME SMRTI I RAZONODE
Mehmed Begić: Chinatown / Arhitekt

hena Athanasiou, kojim se to „obicima života može dodeliti status 'ljudskih', koji uslovi određuju fragmentirana obzorja 'naše deljene ljudskosti', koja se tela vrednuju, o kojim se telima brinemo i koja žalimo, a koja ostaju zapretna, neožaljena i rasposedovana, izvan i s one strane kanona visoke ljudskosti“.

Politika mreže Žena u crnom ospoljava se kroz javni čin ritualnog žaljenja za životom koji se ne sme žaliti. To nisu tek prezreni goli životi, koji se na ovim prostorima s vremena na vreme pojavljuju kao kakvi statistički bumeranzi. Reč je o životima zasićenim viškom moći, životima koje je u procesu uspostavljanja poretka između države i nacije, takoreći moguće prevrnuti preko palube da bi se, u izuzetnim okolnostima, smanjio teret broda. Svedočiti ritualno o tim životima u ranijim je decenijama postalo vrhunski čin izdajništva, otpora i neslaganja. Bezglasna pobuna telima postaje pobuna protiv zvaničnog proglašenja prava na svedočenje i žaljenje, protiv zvaničnog proglašenja prava države na posed i prava na rasposedovanje „stranih“ života. Tom se pobunom izriče da (nijedna) država nema prava da proglašava ljudskost i da je ukida, i da se, umesto proizvodnje rata, mora priznati temeljna međuzavisnost ljudi i nužnost politike radikalnog mira. U uslovima kada postoje jasno odvojene „zajednice“, žaliti gubitke „druge“ zajednice, gubitke koji se poništavaju (kao bezvredni posed) i čine nežaljivim (kao bezvredni život), predstavlja politički čin transgresije. Stajanje na centralnom beogradskom trgu s naizgled praznom i naizgled nemom porukom „Ljubenić – Lubeniqë“, uspostavlja drugačije moduse onoga što se u javnosti može videti i čuti, drugačije mišljenje od onog koje počinje pitanjem „Gde je čije je Kosovo?“, drugačiju logiku poseda i rasposedovanosti.

Pokušati uspostaviti zajednicu koja neće samo na drugačiji način svedočiti o zajedničkoj prošlosti, već će počivati na uverenju da nema života koji se može prevrnuti preko palube kao bezvredni tovar, znači insistirati na logici međuzavisnosti koja zahteva mir. U tom duhu se odigrao prvi susret mreža žena iz Srbije i žena sa Kosova u martu 2006. godine. U zajedničkom zvaničnom proglašenju (Priština+Beograd) ističe se da Ženska mirovna koalicija nastaje kao nezavisna građanska inicijativa zasnovana na ženskoj solidarnosti koja prelazi nacionalne i religijske podele, kao i državne granice. U pozadini ovog smelog proglašenja poput eha odzvanjaju rečenice kojima su se žene jedna drugoj

